

Ohjauksalan koulutus-
ja tutkimusyksikkö

Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä

ISSN 1796-4717

Jyväskylän yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos

**MAAHANMUUTTAJAOPPILAIKEN OHJAUS
OPETTAJAN NÄKÖKULMASTA**

Armi Nurmi

2008

**Jyväskylän yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos**

TIIVISTELMÄ

Nurmi, Armi

Maahanmuuttajaoppilaiden ohjaus opettajien näkökulmasta. Opettaja-lehden artikkelien analyysi. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Ohjauksen Koulutus ja Tutkimus, 2008, 25 s.

Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä

ISSN

Kehittämishankkeessa etsin vastauksia kysymyksiin: mitkä ovat perusopetuksen maahanmuuttajaoppilaiden ohjauksen erityispiirteet opettajan näkökulmasta, ja mitkä maahanmuuttajaohjaukseen liittyvät asiat ovat askarruttaneet artikkelien kirjoittajia opettajien ammattilehdessä *Opettaja* vuosina 2000–2007. Kehittämishanke jakautui kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa käsittelin opettajan näkökulmasta monikulttuurisuutta ja maahanmuuttajaoppilaiden tukemista. Monikulttuurisessa ohjauksessa on tärkeää tuntea itsensä ja omat toimintatapansa. Ohjaustyössä kulttuuritaustojen huomioon ottaminen on tärkeää: kulttuuri vaikuttaa sekä ohjaajan että ohjattavan persoonallisuuteen ja käyttäytymiseen. Ohjaussuhteen tulee olla avoin, emotionaalinen ja positiivista palautetta antava. Eri kulttuureissa odotukset hyvästä ohjaustilanteesta saattavat olla erilaiset. Opettajan merkitys on suuri maahanmuuttajaoppilaan sopeutumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan. Opettajalla tulee olla laaja yhteistyöverkosto maahanmuuttajaoppilaan ohjauksessa.

Toisessa osassa tarkastelen perusopetuksen opetussuunnitelmaa maahanmuuttajaoppilaiden näkökulmasta. Samalla otin esille opettajan merkityksen oppilaan integroitumisessa koulumaailmaan. Perusopetuksen opetussuunnitelma velvoittaa opettajaa ottamaan erilaiset oppijat huomioon. Maahanmuuttajien ohjauksessa tulee ottaa huomioon ohjaajan oma tietoisuus erilaisten etnisten ryhmien ohjauksesta. Monikulttuurisessa ohjauksessa korostuu ohjattavan uskomukset, asenteet, tiedot ja taidot. Tämän lisäksi on otettava huomioon monikulttuurinen tietoisuus, kulttuurierojen tuntemus ja monikulttuuriset ohjauskäytännöt. Ohjaustilanne on aina dialoginen. Maahanmuuttajien ohjaus kuuluu koulussa kaikille. Jokainen ohjaa oppilaita omien taitojensa ja kykyjensä mukaan.

Kolmannessa osassa analysoin monikulttuurisuuteen ja maahanmuuttajiin liittyviä Opettajalehden artikkeleja vuosilta 2000–2007. Maahanmuuttajien ohjauksesta keskeiseksi aihepiiriksi opettajalehden artikkelien perusteella nousi tiedon saaminen. Kirjoittajat toivoivat saavansa enemmän tietotaitoa maahanmuuttajaoppilaiden ohjaamiseen. Toisaalta myös opettajalehti toimi kokemusten ja ajatusten jakamiskanavana muille opettajakollegoille. Keskeiseksi teemaksi nousivat myös monikulttuurinen tietoisuus ja maahanmuuttajien ohjaamisesta mahdollisesti muodostuvat lisätyöt. Ohjaustyöhön tarvitaan lisäresursseja ja tehty lisätyö pitää korvata. Maahanmuuttajaoppilaiden kanssa työskentelevien tulisi olla mahdollisuus osallistua ohjaukseen liittyvään täydennyskoulutukseen.

Asiasanat: monikulttuurisuus, ohjaus, maahanmuuttaja

ABSTRACT

Nurmi, Armi

Counselling of immigrant students from teachers' point of view. Analysis of articles published in *Opettaja* magazine. Jyväskylä: University of Jyväskylä. Department of teacher education. Guidance and Counselling Education and Research Unit, 2008, 25 p. Guidance and Counselling Development projects and practices

ISSN

In this development project I was searching answers to the following questions: What are the special features of counselling immigrants from the teacher's point of view? What topics have occupied the minds of the writers in their articles on counselling immigrants published in *Opettaja* trade magazine between years 2000-2007. The development project was divided into three sections. The first section dealt with multiculturalism and support of immigrant students from the teacher's point of view. In multicultural counselling it is important to know oneself and one's methods. Cultural backgrounds have to be taken into account in counselling: Culture affects teachers' and students' personalities and behaviour. Guidance relationships between teachers and students have to be open, emotional and positive. In different cultures expectations of good counselling can be different. The teacher's role in integrating the immigrant student to the Finnish society is very important. Teachers need a wide cooperation network in counselling immigrant students.

In the second part I discuss the national core curriculum for basic education from the immigrant's point of view. The question of teacher's role in integrating the immigrant students into school was also discussed. The national core curriculum points out the need to take into account different learners. Teacher's awareness of different ethnic groups has to be taken into account. Further more, in multicultural counselling beliefs, prejudices, knowledge, and skills are important. In addition, multicultural awareness, knowledge of cultural differences and flexible guidance practices are needed. Counselling must also be dialogic. Counselling of immigrant students in schools belongs to everyone. All members of the school community can support immigrant students as best as they can.

In the third part I analysed the articles dealing with multicultural and immigrant issues published in *Opettaja* magazine between the years 2000-2007. The question how to find information about counselling of immigrants appeared to be a frequent topic. The writers of the articles pointed out the need of getting more knowledge on counselling immigrants. *Opettaja* magazine can act as one important channel to share this information among teachers. Other important topics were multicultural awareness and possible additional workload to teachers. According the many writers more resources are needed in counselling and additional work has to be compensated. Teachers working in the area of immigrant counselling also have to be able to participate in in-service training.

Keywords: multicultural, counselling, immigrant

Sisällys

1. JOHDANTO	5
2. OPETTAJA MONIKULTTUURISUUDEN JA MAAHANMUUTTAJAOPPILAJEN TUKIJOINA	6
2.1 Monikulttuurisuus suomalaisessa peruskoulussa	7
2.2 Monikulttuurisen ohjauksen peruslähtökohtia.....	8
3. MAAHANMUUTTAJAOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMA	9
3.1 Maahanmuuttajaoppilas – päämääränä integrointi	10
3.2 Aihekokonaisuudet haasteena maahanmuuttajaoppilaiden opetuksessa	11
3.3 Maahanmuuttajien ohjauksen erityispiirteitä.....	12
4. OPETTAJA-LEHDEN ARTIKKELIEN ANALYYSI.....	14
5. ANALYYSIN TULOKSET	16
6. KEHITTÄMISTARPEITA JA PÄÄTELMIÄ.....	19
7. LOPUKSI	21

Lähteet

Liitteet

1. JOHDANTO

Maahanmuuttajien tulee voida säilyttää oma kulttuurinsa ja kielensä. Heidän osallistumista yhteiskunnalliseen toimintaan tulee tukea. (Kotouttamislaki 493/1999.) Opettajat ja opinto-ohjaajat ovat merkittävässä asemassa tässä tehtävässä. He ovat omalla työllään tukemassa maahanmuuttajanuorten yksilöllistä kehitystä ja samalla myös edistävät suomalaisen yhteiskunnan monikulttuuristumista. Maahanmuuttajilla tarkoitan tässä kehittämishankkeessani Suomeen muuttaneita tai Suomessa syntyneitä maahanmuuttajataustaisia lapsia ja nuoria. Maahanmuuttajien ohjaus on hyvin moninaista. Maahanmuuttajat eivät ole yksi homogeeninen ryhmä, vaan tähän ryhmään kuuluu hyvin erilaisia ihmisiä. Tämä tekee maahanmuuttajien ohjauksesta hyvin haasteellisen. Kehittämishankkeessani etsin vastauksia kysymyksiin: mitkä ovat perusopetuksen maahanmuuttajaoppilaiden ohjauksen erityispiirteet opettajan näkökulmasta, ja mitkä maahanmuuttajaohjaukseen liittyvät asiat ovat askarruttaneet artikkelien kirjoittajia opettajien ammattilehdessä *Opettaja* vuosina 2000–2007. Kehittämishankkeeni tarkastelee maahanmuuttajaoppilaiden ohjausta opettajan näkökulmasta.

Yhteiskunnan muutosten myötä oppilaiden ohjaustarpeet ovat moninaistuneet. Kansainvälistyminen on tätä päivää. Kansainvälistyminen on omalta osaltaan vaikuttanut siihen, että tämän päivän koululaisilla on mahdollisuuksia erilaisiin elämäntapoihin sekä koulutus- ja uravalintoihin kotimaassa ja ulkomailla. Suomeen tulevien ja täällä asuvien maahanmuuttajien määrän kasvu on myös vaikuttanut ohjaustarpeiden monimuotoistumiseen. Tämä puolestaan tarkoittaa sitä, että monissa kouluissa on eri kulttuureista tulevia oppilaita. Opettajille eri kulttuureista tulevien oppilaiden ohjaaminen voi tuoda mukanaan monia haasteita. Varsinkin äskettäin Suomeen muuttaneet oppilaat tarvitsevat opettajilta monipuolista tukea tänne kotoutumiseen. Tämän takia monikulttuurinen ohjaus on yksi hyvin ajankohtainen haaste monessa maamme peruskoulussa.

Kehittämishankkeeni jakautuu kolmeen eri osaan. Ensimmäinen osa käsittelee opettajan näkökulmasta monikulttuurisuutta ja maahanmuuttajaoppilaiden tukemista. Toisessa osassa käyn läpi perusopetuksen opetussuunnitelmaa maahanmuuttajaoppilaiden näkökulmasta. Nostan myös esille maahanmuuttajaoppilaiden ohjauksen erityispiirteitä. Kolmannessa osassa selvitän, mitä maahanmuuttajaoppilaiden ohjauksen erityispiirteitä opetusalan ammattilaiset nostavat esille. Analysoin tässä tapaustutkimuksessa maahanmuuttajaoppilaiden ohjaukseen liittyviä kirjoituksia *Opettaja*-lehden artikkelien avulla. Tällä tavalla nostan esille opettajien ajatuksia ja kehittämistarpeita maahanmuuttajaoppilaiden ohjauksesta. Tutkimusaineistoni on kvantitatiivinen.

2. OPETTAJA MONIKULTTUURISUUDEN JA MAAHANMUUTTAJAOPPILAJEN TUKIJOINA

Monikulttuurisuus on koko ajan kasvamassa yhteiskunnassamme. Koulumme eivät tässä suhteessa muodosta poikkeusta. Opettajat ovat avainasemassa monikulttuurisen ohjauksen näkökulmasta. Opettajilla tulisi olla monikulttuuriseen ohjaukseen työkaluja ja valmiuksia, joiden avulla he selviävät näistä haasteista. (Laaksonen 2001, 5.)

Monikulttuurisessa ohjauksessa on tärkeää tuntee itsensä. Opettajan on tunnettava itsensä ja omat toimintatapansa. Oman itsensä määrittäminen havainnoinnin ja havaitsemisen kannalta on tärkeää. Se mitä syömme ja juomme, mistä pidämme ja mitä arvostamme on kulttuurimme tuotosta. Yhteiskunta, jossa elämme vaikuttaa myös elämäämme. Ohjaustyössä kulttuuritaustojen huomioiminen on tärkeää. Monikulttuurinen ohjaus ei ole sitä, että meidän tulisi tietää mahdollisimman paljon erilaisista kulttuureista. On oltava tietoinen kulttuurien vaikutuksista ohjaajan ja ohjattavan persoonallisuuteen ja käyttäytymiseen. (Metsänen 2000, 180.)

Kulttuuri voidaan määritellä hyvin laajasti tai suppeasti. Kulttuurinen ryhmä voidaan määrittää perinteisesti lähinnä rodun ja etnisen taustan mukaan. Laajasti määriteltynä kulttuuri pitää sisällään kaikki ne ihmiset, jotka samastuvat tai liittyvät toisiinsa jostain näkökulmasta. Heillä voi olla esimerkiksi yhteinen tavoite, tarve tai samanlainen tausta. Kulttuuriin liitetään yleensä myös yhteiset kokemukset, uskomukset ja arvot. (Lairio ym. 2001, 131–132.) Tässä kehittämishankkeessani tarkoitan kulttuurilla lähinnä maahanmuuttajien etnistä taustaa.

Maahanmuuttajien määrä on kasvussa. Tämä tuo mukanaan monenlaisia haasteita opettajien ohjaustyöhön. Ohjaustyössä on mahdollista omalta osaltaan olla mukana vaikuttamassa siihen, että maahanmuuttajat ja kulttuuriset vähemmistöt löytäisivät oman paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa. Olisi myös hienoa, että he voisivat säilyttää oman kielensä ja tietyissä rajoissa myös oman kulttuurinsa arvot ja normit. Kulttuurin määrittäminen ei ole helppoa. Jokainen näkee kulttuurin eri tavalla. Esimerkiksi suomalaisuutta on hyvin monenlaista.

Opettajan tulisi ohjaustyössä ottaa huomioon ohjattavan tarpeet ja odotukset. Maahanmuuttajaoppilas ei ole vain oman etnisen ryhmänsä edustaja. Hän on yksilö, joka tulee ottaa ohjauksessa huomioon omana itsenään. On myös muistettava, että liiallinen yksilöiminen on haitaksi. Maahanmuuttajaoppilas haluaa kuulua ”joukkoon”. Hän haluaa olla yksi muista nuorista. Oppilaan etninen tausta vaikuttaa hänen ajatteluunsa ja tapaan toimia. Tämä tapahtuu usein tiedostamattomasti. Oppilas tulisi nähdä sekä yksilönä, että etnisen ryhmän jäsenenä. (Lairio ym. 2001, 134–135.)

Opettajan ja oppilaan välinen ohjaussuhde on avoin, luottamuksellinen, aito, hyväksyvä, empaattinen, emotionaalinen ja positiivista palautetta antava. Ohjaussuhteessa on tärkeää olla yksimielisyys ohjauksen tavoitteista ja ohjausstrategiasta. On myös hyvä määritellä, miten opettaja ja oppilas osallistuvat työskentelyyn. (Lairio ym. 2001, 136.) On muistettava, että hyvä ohjaustilanne tarkoittaa eri kulttuureissa eri asioita. Tämä saattaa merkitä sitä, että ohjauksessa tulee ottaa huomioon myös oppilaan perheenjäsenet. On myös tärkeää saada oppilas tunteemaan olonsa turvalliseksi. Opettajan onkin luotava ohjaukseen turvallisen, luottamuksellisen ja avoimen

ohjaussuhteen. Tämä edellyttää opettajalta riittävää eri kulttuurin tuntemusta. Peruskouluikäisen vanhemmat ovat tärkeitä lapsen ohjauksessa, minkä vuoksi tarvitaan kiinteää yhteystyötä heidän kanssaan. Vanhemmille on tärkeää kertoa ohjauksen periaatteista ja -menetelmistä. Avoimella keskustelulla vältetään monelta väärinkäsitykseltä. Opettajasta tämä kaikki saattaa kuulostaa työläältä ja ahdistavalta. Usein kuitenkin monipuolinen kulttuuritietämys helpottaa kaikkien ohjattavien ymmärtämistä.

2.1 Monikulttuurisuus suomalaisessa peruskoulussa

Maahanmuuttajien ohjaus on yksi nopeimmin kasvava ohjauksen osa-alue maailmanlaajuisesti. Opetushallituksen tilastojen mukaan Suomessa on tällä hetkellä lähes 122 000 ulkomaalaista. Maahanmuuttajaoppilaita opiskelee peruskoulussa noin 13 300. Lähitulevaisuudessa maahanmuuttajia uskotaan tulevan Suomeen vielä enemmän. Vuonna 2010 maahanmuuttajia ennakoitaan olevan perusopetuksessa noin 15 000. (Opetusministeriö 2004, 7.)

Yhteiskuntamme muuttuu yhä monikulttuurisemmaksi. Tämän takia on tärkeää ymmärtää kulttuurien kohtaamisesta aiheutuvia ilmiöitä. Opettajan työssä se näkyy esimerkiksi siinä, että erilaisissa opetustilanteissa ja ohjaustilanteissa opettajan on otettava huomioon oppilaiden kulttuurinen erilaisuus. (Lairio ym. 1999, 127.) Yhteiskunta on asettanut maahanmuuttajien sopeutumiselle tavoitteet, joiden mukaan heidän integraatiotaan Suomeen tulisi edistää kaikin tavoin. Opettajilla on tärkeä tehtävä suvaitsevaisuuden ja positiivisen vuorovaikutuksen kasvattamisessa. Erilaisuus on ikään kuin peili edessämme, joka kertoo meille millaisia olemme (Puukari & Taajamo 2007, 17). Se saa meidät miettimään omaa toimintaamme suhteessa toisenlaiseen käyttäytymiseen.

Koulussa tapahtuvalla kasvatuksella on tärkeä merkitys maahanmuuttajalasten sopeutumiseen suomalaiseen yhteiskuntaan. Opetuksessa on otettava huomioon erilaiset kulttuuritaustat. Tätä kokonaisvaltaista kasvatuksellista ohjausta kutsutaan monikulttuuriseksi kasvuksi. Kasvatuksen avulla on tarkoitus saada oppilaat ja opettajat oppimaan sietämään ja hyväksymään erilaisuutta. Monikulttuurisen kasvatuksen menetelmänä voidaan pitää kulttuurien välistä oppimista. Perusopetuksessa kaikilla tulee olla samanlaiset mahdollisuudet kasvuun ja kehitykseen suomalaisessa yhteiskunnassa. Oppilaiden tasa-arvoa edistää peruskoulussa maahanmuuttajaoppilaiden integraation tukeminen. (Simpanen 2001, 20–21.)

Peruskoulussa ohjaustyötä tekevät monet tahot. Opettajat ovat avainasemassa tehdessään ohjaustyötä. Opettaja ohjaa oppilaita monissa erilaisissa luokkatilanteissa. Ryhmänohjaajat tuntevat omat oppilaansa hyvin. Oppilaanohjaaja ohjaa oppilaitaan kokonaisvaltaisesti opinnoissa ja ohjaa oppilaita jatko-opintoihin. Kaikki opettajia tarvitaan ohjaustyössä. Jokaisella on oma tärkeä tehtävänsä maahanmuuttajien ohjauksessa. Koulussa opettajat, oppilaanohjaajat, maahanmuuttajaopettajat, erilaiset koulun sisäiset työryhmät, nuorisotiimi, sosiaalitoimi ja maahanmuuttajajärjestöt ovat maahanmuuttajaoppilaiden ja heidän perheidensä tukena. Tämän lisäksi koulutus- ja uravalintakysymyksissä on tärkeää pitää yhteyttä työvoimatoimiston kanssa. Tiivis yhteistyöverkosto antaa tukea ja neuvoja myös ohjaajalle itselleen vaikeissa tilanteissa

tai tilanteissa, joissa ei tiedä miten tässä tilanteessa tulisi menetellä. (Lairio & Leino 2007, 56–57.)

2.2 Monikulttuurisen ohjauksen peruslähtökohtia

Monikulttuurisen ohjauksen perustana on omien arvojen, normien ja asenteiden tiedostaminen eli monikulttuurinen tietoisuus. Ohjaajalta vaaditaan toisen kulttuurin ymmärtämistä. Oppilaan maailmankatsomuksen ymmärtäminen on tärkeää ja toisaalta myös hänen ajattelumaailmaansa on hyvä ymmärtää. Tämän lisäksi opettajan on tiedostettava erilaisten ohjausperiaatteita ja -menetelmiä. Ohjaajan on tiedostettava, että toimintamenetelmiä ja -periaatteita tulee soveltaa ohjattavan kulttuuritaustoja soveltaen. (Lairio ym. 2001. 146–147.)

Ohjaajan on tärkeää ymmärtää ohjaustilanteessa monikulttuurinen tietoisuus. Tämä tarkoittaa sitä, että hänen on tiedostettava omat oletuksensa, arvonsa ja ennakkoluulonsa. Hänen on myös tiedostettava omat tietotaitonsa. Ohjattavan on hyvä myös ymmärtää kulttuuriset erilaisuudet. Heidän maailmakatsomuksensa voi poiketa toisistaan suurestikin. Ohjaajan on tässäkin kyettävä itse arvioimaan kulttuurin edustajiin kohdistuvia mahdollisia negatiivisia tunnelatauksia. Ohjaajan on oltava valmis muokkaamaan omia uskomuksiaan ja asenteitaan. Ohjaajan on myös oltava tietoinen omista ennakkokäsityksistään ja mahdollisista stereotyyppioistaan. Ohjaaja tarvitsee tietoa eri kulttuuritaustausten ihmisten persoonallisuuden kehitykseen vaikuttavista tekijöistä. (Lairio ym. 2001. 146–147.) Ohjaajan tulee luoda ohjattavan kanssa luottamuksellinen ohjaussuhde, jolloin on mahdollista käsitellä luottamuksellisesti maailmankatsomukseen liittyviä kysymyksiä. Kokonaisvaltaisen vuorovaikutustilanteen muodostuminen on tärkeää. Aito kunnioitus ja arvostus ovat kaiken perusta. (Parkkinen & Puukari 2007, 33.)

Ohjaajan tulisi tietää myös sosiopoliittisista vaikutuksista, jotka ovat kytköksissä etnisiin vähemmistöihin. Esimerkiksi kokemukset pakolaisuudesta tai rasismista vaikuttavat usein ohjausprosessiin. On myös kyettävä kehittämään monikulttuurisia ohjauskäytänteitä. Sopivien toimintamallien kehittäminen ei ole helppoa. Ohjaajan tulee kunnioittaa ohjattavan uskonnollista vakaumusta ja arvoja. (Lairio ym. 2001. 146–147.)

Ohjaajan tulee ottaa selvää kuinka eri ohjausmenetelmät sopivat eri kulttuurien ohjaustyöhön. Ohjaajan on huomioitava erilaiset esteet tiedon kulussa. Ohjaajan on hyvä kokonaisvaltaisesti tiedostaa koulussa arviointimenetelmien rajoitukset kielellisten ja kulttuuristen erityispiirteiden tulkinnessa. Ohjaajan on myös ymmärrettävä vähemmistöryhmien perheiden rakennetta, hierarkioita, arvoja ja uskomuksia. Samalla olisi myös tiedostettava sosiaaliset ja yhteisölliset syrjinnän muodot. Tällä tavoin on mahdollista vaikuttaa vähemmistöryhmän psyykkiseen hyvinvointiin. (Lairio ym. 2001. 146–147.)

3. MAAHANMUUTTAJAOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMA

Perusopetus korostaa arvoissaan ihmisoikeuksia, tasa-arvoa, demokratiaa, luonnon monimuotoisuutta ja ympäristön elinkelpoisuuden säilyttämistä. Yhtenä keskeisenä perusarvona on monikulttuurisuuden hyväksyminen. Perusopetuksen tavoitteena on edistää yhteisöllisyyttä, vastuullisuutta sekä kunnioittaa yksilön oikeuksia ja vapauksia. (POPS 2004, 14.)

Opetuksen peruslähtökohtana on suomalainen kulttuuri, joka on kehittynyt alkuperäisen, pohjoismaisen ja eurooppalaisen kulttuurin kanssa vuorovaikutuksessa. Opetuksessa otetaan huomioon kansalliset ja paikalliset erityispiirteet. Opetuksessa on huomioitava suomalaisen kulttuurin monipuolistuminen. Oppilaiden erilaiset kulttuuritaustat otetaan huomioon opetusta järjestettäessä. Opetuksessa tuetaan oppilaan oman kulttuuri-identiteetin rakentumista. Näillä keinoilla yritetään edistää maahanmuuttajan suvaitsevaisuutta ja kulttuurien välistä ymmärrystä. (POPS 2004, 14.)

Tällä tavoin lisätään alueellista ja yksilöiden välistä tasa-arvoa. Perusopetuksen opetus on poliittisesti sitoutumatonta ja uskonnollisesti tunnustuksetonta. Perusopetuksen avulla annetaan oppilaille koulutuksen perusturva. Perusopetuksella on sekä kasvatus-että opetustehtävä. Se tarjoaa yksilöille mahdollisuuden hankkia yleissivistystä ja suorittaa oppivelvollisuuden. Perusopetuksen yksi keskeinen tarkoitus on lisätä yksilöiden yhteisöllisyyttä ja tasa-arvoa. Perusopetuksessa tuetaan jokaisen oppilaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiä ja äidinkielen kehitystä. Tavoitteena on kannustaa oppilaita elinikäiseen oppimiseen. (POPS 2004, 14.)

3.1 Maahanmuuttajaoppilas – päämääränä integrointi

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa maahanmuuttajaoppilaalla tarkoitetaan sekä Suomeen muuttanutta, että Suomessa syntyneitä maahanmuuttajataustaisia lapsia ja nuoria. Maahanmuuttajaoppilaiden opetuksessa huomioidaan oppilaan taustat ja lähtökohdat. On otettava huomioon oppilaan äidinkieli ja kulttuuri, maahanmuuton syy ja maassaoloaika. Tämän lisäksi opetuksessa tuetaan oppilaan kasvamista sekä suomalaisen kieli- ja kulttuuriyhteisön, että oppilaan oman kieli- ja kulttuuriyhteisön aktiiviseksi ja tasapainoiseksi jäseneksi. (POPS 2004, 36.)

Oppilaan pitää saada suomen tai ruotsin kielen ja oppilaan äidinkielen opetuksen ohella tukea myös muissa oppimisen osa-alueilla saavuttaakseen samanlaiset oppimisvalmiudet. Maahanmuuttajille on mahdollista laatia oppimissuunnitelma, mikä on osa oppilaan kotouttamissuunnitelmaa. On huomioitava, ettei hänen suomen tai ruotsin kielen taitonsa välttämättä ole äidinkielen tasoinen kaikilla kielitaidon osa-alueilla. Maahanmuuttajille olisi hyvä myös mahdollisuuksien mukaan tarjota oppilaan oman äidinkielen opetusta. Opetuksessa otetaan huomioon maahanmuuttajaoppilaan aikaisempi oppimishistoria ja oppimisperinteet. Samalla on myös muistettava, että maahanmuuttajaoppilaan kasvatus voi olla hyvinkin erilaista lähtömaasta riippuen. (POPS 2004, 36.)

Koulu ei ole yhteiskunnasta irrallaan toimiva instituutio, vaan se heijastelee yhteiskunnassa tapahtuvia muutoksia. Se mitä tapahtuu maailmanlaajuisesti, on myös aistittavissa kouluissamme. Ihmiset muuttavat paikkakunnalta toiselle ja maasta toiseen joko vapaaehtoisesti tai pakon sanelemana. Tämä on suomalaisen koulun todellisuutta. (Laaksonen, 2001a, 41.)

Maahanmuuttajalapsen edustavat kielellisesti ja kulttuurisesti hyvin monia eri ryhmiä. Heidän syynsä maahanmuuttoon ovat myös erilaiset. Vanhemmilla on myös erilaiset lähtökohtaiset valmiudet tukea lapsensa kasvua ja kielellistä kehitystä. Maassaoloaika vaihtelee paljon. Heidän suomenkielen osaamisessaan on paljon eroja. Oppilaalla on lain mukaan oikeus siirtyä heti perusopetukseen. Kaikilla Suomessa asuvilla kouluikäisillä 7-17 – vuotiailla on oppivelvollisuus. Valmistava opetus edesauttaa oppilaan siirtymistä perusopetukseen. Oppilaan lähtökohdat ovat erilaisia. Samasta maasta tulevat oppilaat eivät ole samanlaisia. Kaikkia oppilaita on kohdeltava yksilöinä ja heille on luotava omat oppimisedellytykset. Lapsilla ja heidän vanhemmillaan on hyvin erilaisia koulukokemuksia. Oppilas on saattanut nähdä tai kokea asioita, jotka ovat omalta osaltaan vaikuttaneet oppilaaseen traumaattisesti. Opetuksellisten seikkojen lisäksi oppilaalla saattaa olla huonoja kokemuksia oppilashuollon taholta. Yksilökulttuuriin yhteisökulttuurista siirtyminen saattaa myös loukata oppilaan koko perhettä. (Laaksonen, 2001a, 42–46.)

Kouluissa ja oppilaitoksissa tulee olla järjestetty oppilashuolto. Oppilashuollon avulla jokaiselle koululaiselle pyritään luomaan turvallinen ja terveellinen opiskeluympäristö. Tällä tavoin on mahdollista edistää kouluyhteisön hyvinvointia ja viihtyisyyttä. Yhtenä tehtävänä on myös edistää oppimisvaikeuksien ja muiden ongelmien varhaista tunnistamista ja niihin puuttumista. Tässä tehtävässä ovat mukana kaikki oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluvat. (Karjalainen 2006, 90.)

Maahanmuuttajaoppilaan sopeutumista isäntämaan koulutusjärjestelmään edesauttaa oppilaan perheen sisäisten rakenteiden ymmärtäminen. Emotionaalisten siteiden, arvomaailman, lastenkasvatususkomusten ja sosioekonomisen taustan ymmärtäminen on tärkeää. Maahanmuuttajaoppilaiden koulumenestykseen vaikuttavat vahva kotikulttuuri ja oman äidinkielen ylläpito, oppilaan oma suhtautuminen kouluun, positiivisena koettu etninen identiteetti ja työssäkäyvä aikuinen malli. (Laaksonen 2001, 46.)

Maahanmuuttajien valmentavan opetuksen tarkoituksena on sopeuttaa maahanmuuttajalapsen ja -nuoren suomalaiseen elämään sekä auttaa riittävien tietojen, taitojen ja suomenkielen oppimisessa ennen varsinaiselle peruskoulun luokalle siirtymisessä. Tasavertaisten kouluvalmiuksien saavuttamiseksi tarvitaan yleensä paljon erityistä tukea myös muilla kasvun alueella ja oppimisen osa-alueilla. (Laaksonen 2001a, 46–47.)

Perusopetuslaki velvoittaa kunnat järjestämään maahanmuuttajaoppilaille perusopetukseen valmistavaa opetusta. Tällä opetuksella on tavoitteena varmistaa, että oppilaat ovat valmiita tiedollisesti, taidollisesti ja henkisesti siirtymään normaaliin perusopetukseen. Perusopetuksen valmistavassa opetuksessa noudatetaan sille laadittuja opetussuunnitelman perusteita. Tiedollisten ja taidollisten tavoitteiden rinnalla korostetaan sosiaalisen turvallisuuden luomista, mikä omalta osaltaan edistää oppimista. Tärkein oppiaine perusopetukseen valmistavassa ryhmässä on suomen kieli. Suomen kieli on mukana kaikessa opetuksessa. (Laaksonen 2001a, 48.)

Perusopetukseen integrointi voisi tapahtua osittain vertaismentoroinnin avulla. Mentorointi on tavallisesti parityöskentelyä, jossa kokeneempi oppilas ohjaa toista oppilasta. Koulun tukioppilaat tai joku halukas muu oppilas voisi toimia mentorina maahanmuuttajaoppilaille. Tällä tavalla maahanmuuttajaoppilaat saataisiin paremmin integroitua suomalaiseen koulumaailmaan. Uuteen kulttuuriin tutustuminen ei suju muutamassa päivässä. Uuden koulukulttuurin oppiminen vie aikaa. Vertaistuki olisi tällöin tärkeää. (Vartiainen-Ora 2007, 66–67.)

3.2 Aihekokonaisuudet haasteena maahanmuuttajaoppilaiden opetuksessa

Tavoitteena on antaa maahanmuuttajaoppilaille sellaiset suomen kielen taidot, että hänellä on mahdollisuus päästä jatko-opintoihin. Suomi toisena kielenä -opetusjärjestelyt vaihtelevat kouluissa suuresti. Tavallisesti maahanmuuttajaoppilaat ovat suomalaisluokilla ja opiskelevat suomen suomalaislasten kanssa. He saavat lisäopetusta erityisopettajalta. Olisi tärkeää saada lisäopetusta omalla äidinkielellä esimerkiksi matematiikassa ja reaaliaineissa. Monesti jo yksin käsitteiden ymmärtäminen on vaikeaa. Maahanmuuttajaoppilaat joutuvat tekemään paljon töitä suomenkielen opinnoissaan. Suomen kielen oppiminen helpottaa kouluopetuksen omaksumista, mikä puolestaan helpottaa jatko-opintoihin pääsyä. Suomen kielen opinnoista on hyötyä työelämässä ja toisaalta se on myös osa oppilaan kansainvälisyyttä. (Laaksonen 2001a, 57.)

Osalle maahanmuuttajaoppilaista on jollakin osa-alueella hankalaa oppia suomen kieltä. Tällöin erityisopettajien tehtävänä on auttaa oppilasta kokonaisvaltaisen oppimisen kehittymiseen. Erityisopettaja voi olla apuna kielellisen kuntoutuksen aikaansaamiseksi. Tavoitteena on, että oppilas kykenee suoriutumaan omassa perusryhmässään hänelle asetetut oppimistavoitteet. On hyvin tavallista, että maahanmuuttajaoppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), joka sisältää joko kaikkiin oppilaan opiskeltaviin oppiaineisiin tai joihinkin oppiaineisiin opiskeltavat asiat, keskeiset sisällöt sekä arvioinnin perusteet. Oppilaalla on mahdollisuus suorittaa oppiaine mukautetun oppimäärän mukaisesti. Mukautetusta oppimäärästä tulee erityismerkintä todistukseen. (Laaksonen 2001a, 58.)

Oppilaan oman äidinkielen osaamisen merkitys on suuri. Joissakin tapauksissa vanhemmat voivat olla sitä mieltä, että valtakielen oppiminen on tärkeintä. Tutkimusten avulla on pystytty osoittamaan, että ne lapset, jotka osaavat oman äidinkieltänsä hyvin oppivat vieraan kielen paremmin. Mikäli oppilaalla ei ole vahvaa oman äidinkielen pohjaa, on siitä tavallisesti seurauksena käsitemaailman köyhtyminen ja vaikeudet oppia uusia asioita vieraalla kielellä. Oman äidinkielen oppiminen on edellytys oppilaan terveille minäkehitykselle, kielelliselle oppimiselle ja sosiaaliselle oppimiselle. (Nieminen 2005, 85.)

Opetuksen tulee olla kouluissa aihejakoista tai eheytettyä. Opetuksen eheyttämällä tarkoitetaan sitä, että oppilas oppii tarkastelemaan ilmiöitä eri tieteenalojen näkökulmasta ja rakentamaan niistä kokonaisuuksia. Tärkeää on, että näiden periaatteiden avulla saavutetaan yleiset kasvatukselliset ja koulutukselliset päämäärät. (POPS 2004, 38.)

3.3 Maahanmuuttajien ohjauksen erityispiirteitä

Maahanmuuttajien määrän lisääntyminen asettaa ohjaajuudelle aivan uudenlaisia vaatimuksia. Ohjaajan tulee olla tietoinen erilaisten etnisten ryhmien ohjauksesta. Ohjaaja, joka ei ole tottunut työskentelemään maahanmuuttajien kanssa saattaa epäonnistua tehtävässään. Erilaisten kulttuurien kanssa toimiminen on kokonaisvaltaista ohjaustyötä, johon tulee hyvin perusteellisesti tutustua. Esimerkiksi oppilaan kommunikointityyli voi olla hyvin erilainen ja käyttäytyminen jossakin tietyissä tilanteissa voi olla hyvinkin erilaista kuin suomalaisessa yhteiskunnassa on totuttu. Eri kulttuurien tuntemus on tällöin hyvin merkityksellistä. Jokainen oppilas on otettava yksilönä huomioon. Sosiaalisen inklusion avulla on yritettävä tukea maahanmuuttajien integroitumista vallitsevaan kulttuuriin. (Lairio & Leino 2007, 49–50.)

Monikulttuurisessa ohjauksessa on korostettu kolmea kulttuurista ulottuvuutta. Ne ovat Suen ym. mallin mukaisesti: 1) uskomukset ja asenteet, 2) tiedot ja 3) taidot. Ensimmäinen ulottuvuus käsittää ohjaajan asenteet ja uskomukset etnisiä vähemmistöjä kohtaan. Tähän ryhmään kuuluvat esim. ennakkoluulot, stereotypiat ja positiivinen suhtautuminen monikulttuurisuutta kohtaan. Ohjaajan oman kulttuurin ja omien arvojen tuntemus on tärkeää, jotta voisimme paremmin asettua toisesta kulttuurista tulevan oppilaan asemaan. Toisessa ulottuvuudessa lähtökohtana on se, että kulttuurisesti taitavalla ohjaajalla on hyvä tietämys omasta maailmankatsomuksesta. Hänellä pitää olla riittävä tietämys niiden ryhmien maailmankatsomuksesta, joiden kanssa hän

työskentelee. Ohjaajalla tulee olla myös riittävä tietämys yhteiskunnasta. Kolmas ulottuvuus pitää sisällään interventiot ja strategiat, joita tarvitaan työskenneltäessä erilaisten vähemmistöjen kanssa. Myöhemmin tähän malliin on lisätty kulttuurisesti pätevän ohjaajan ominaisuudet: 1) monikulttuurinen tietoisuus, 2) kulttuurierojen tuntemus ja 3) monikulttuuriset ohjauskäytänteet. Näitä ulottuvuuksia on avattu suhteessa ohjattavan uskomuksiin ja asenteisiin. (Lairio & Leino 2007, 50–51.)

Monikulttuurinen tietoisuus on yksi keskeisimmistä maahanmuuttajien ohjauksessa peruslähtökohdista. Tärkeää on myös kehittää moniammatillista yhteistyötä. Maahanmuuttajien ja vähemmistöryhmien tarpeet ovat usein niin moninaisia, ettei mikään ammattiryhmä kykene selviytymään niistä yksin. Tieto on tärkeää. Kukaan ei tiedä kaikkea. Yhdessä asioiden selvittäminen on helpompaa, kuin yksin. Tiedon jakaminen ja kokemusten jakaminen on osa ohjaustyötä. Omien yhteistyöverkoston merkitys on tärkeä maahanmuuttajien ohjauksessa. Onkin tärkeää pitää yllä moniammatillista yhteistyöverkosta. Oma korkea etiikka tuo ohjaustyöhön varmuutta ja sisältöä. Teen sen minkä osaan ja minkä tunnen olevan oman eettisen ajatteluni mukaista. Lämminhenkisessä ilmapiirissä on aina mukava työskennellä. Rohkaisua tarvitsee meistä jokainen. (Lairio ym. 2001. 142–162.) Haasteellisen työn jaksaa, kun ympärillä on työyhteisö, joka kannustaa ja antaa tarvittaessa tukea. Nämä edellä esittämäni asiat ovat peruslähtökohdita kaikessa ohjaustyössä, mutta erityisesti työskenneltäessä maahanmuuttajaoppilaiden kanssa nämä erityispiirteet tulee ottaa huomioon. Näiden periaatteiden mukaisesti saavutetaan luottamuksellinen, lämminhenkinen ja rohkaiseva ilmapiiri.

Maahanmuuttajan sopeutumiseen vaikuttaa myönteisesti myös se, että hänet otetaan vastaan tasa-arvoisena ihmisenä. Kulttuurien välinen kohtaaminen ei saa tuntua kilpailutilanteelta. Ohjaustilanteen keskustelun tulee olla dialogista. Jokaisella paikallaolijalla pitää olla mahdollisuus osallistua käytävään keskusteluun. Aina on paikallaan olla kulttuurisensitiivinen. Se helpottaa maahanmuuttajan kohtaamista. Maahanmuuttajien ohjaukseen tulee resursoida tarpeeksi aikaa. Tällä tavoin ohjaajan oma jaksaminen pysyy tasapainossa. (Taajamo & Puukari 2007, 121–122.)

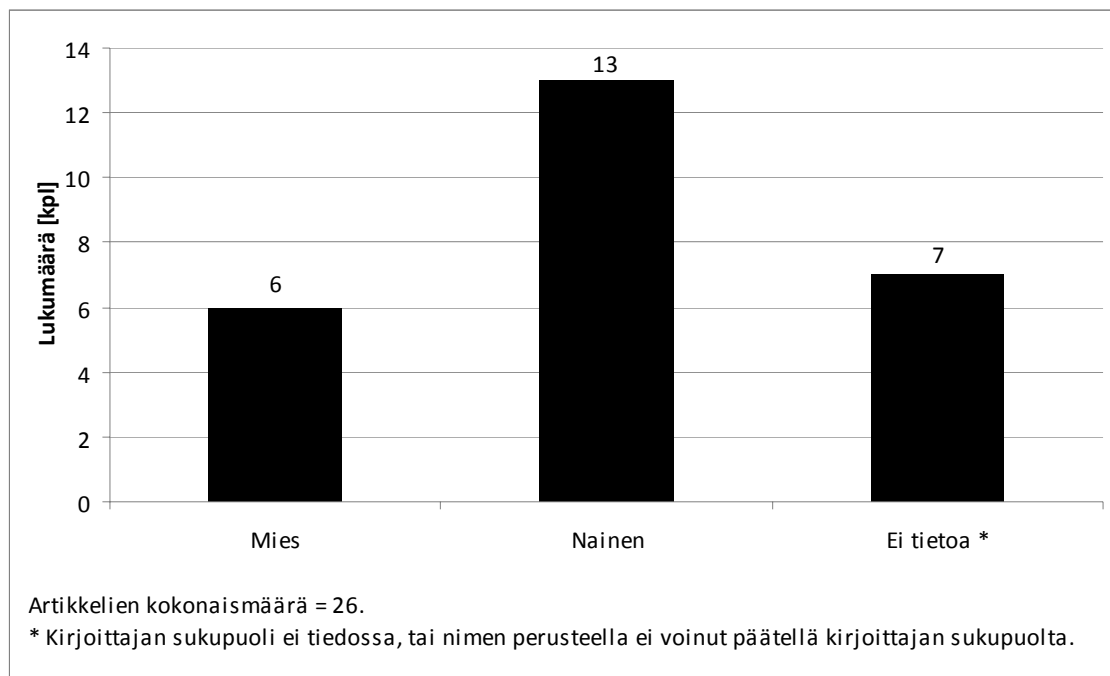
Ohjaustyö ei ole vain oppilashuoltoryhmään kuuluvien henkilöiden työtä. Ohjaus on paljon tehokkaampaa, kun koko kouluyhteisö sitoutetaan ohjaukselliseen ajatteluun. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta katsottuna on hyvin tärkeää ohjata maahanmuuttajaoppilaita moniammatillisesti. Opettajalla on suuri vastuu maahanmuuttajaoppilaan ohjaamisessa. Se on osa maahanmuuttajaoppilaan kotouttamista. Maahanmuuttajaoppilaiden ohjauksessa on muistettava miettiä asioita hyvin laajasta näkökulmasta. Erilaisten näkökulmien avulla on mahdollista saada uusia vastauksia askarruttaviin ohjauksellisiin kysymyksiin. Koulussa jokainen opettaja ja koulun henkilökuntaan kuuluva voi omalla panoksellaan edesauttaa maahanmuuttajaoppilaan kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Tämä taas edesauttaa oppilaan oppimista ja koulumyönteisyyttä.

Ohjaus ei ole yhden tai kahden opettajan tehtävä koulussa. Maahanmuuttajien ohjaus on kaikkien tehtävä. Jokainen ohjaa oppilasta omien taitojen ja kykyjensä mukaisesti. Samalla kaikki saavat myös toisilta ohjaajilta tukea arjen työn haasteiden keskellä. Maahanmuuttajien määrä peruskouluissa on hiljalleen noussut. Ihmiset muuttavat Suomeen monesta eri syystä. Kulttuurit sekoittuvat ja yhteiskunta muuttuu.

4. OPETTAJA-LEHDEN ARTIKKELIEN ANALYYSI

Analysoin tässä tapaustutkimuksessa maahanmuuttajaoppilaiden ohjaukseen liittyviä Opettajalehden artikkeleita vuosilta 2000–2007. Tutkimusaineistoni on kvantitatiivinen. Opettajalehti on Suomen vanhin aikakauslehti, joka on levittänyt opetusalan tietoa sadan vuoden ajan. Opettajalehti ilmestyy pääsääntöisesti kerran viikossa. Joinakin juhlapyhinä ilmestyy yhdistelmänumero, jolloin vuodessa ilmestyy 40 lehteä. Lehden virallinen levikki on (10.1.2008) 94 978. (SVA 2008.)

Analyysin tarkoituksena on selvittää, mitä opetusalan ammattilaiset ajattelevat maahanmuuttajaoppilasta ja monikulttuurisesta ohjauksesta. Mitkä asiat askarruttavat opettajien mieltä maahanmuuttajien ohjauksessa ja monikulttuurisuudessa? Lehtiartikkelien analysoinnin alkuvaiheessa kävin läpi kaikki vuoden 2000–2007 Opettajalehdet. Otin monikulttuurisuuteen ja maahanmuuttajiin liittyvät artikkelit erikseen. Tämän aihepiirin artikkeleja oli yhteensä 26. Analyysissä käytetyt artikkelit ovat liitteenä 1. Kirjoittajat olivat sekä miehiä, että naisia. Alla olevasta taulukosta näkyy miesten ja naisten osuus maahanmuuttajien ohjausta käsittelevistä artikkeleista. Naiset kirjoituksia oli enemmän kuin miehiä. Se on ymmärrettävää, sillä Suomessa peruskouluissa valtaosa opettajista on naisia. Varsin monen artikkelin kohdalta ei ollut mahdollista saada tietoa kirjoittajan sukupuolesta tai kirjoituksessa ei mainittu artikkelin kirjoittajan nimeä.

Kuvio 1. Maahanmuuttajien ohjausta käsittelevien artikkelien kirjoittajien sukupuolijakauma Opettajalehdessä vuosina 2000–2007.

Analyysin alkuvaiheessa etenin aineistolähtöisesti. Otin aineistosta mukaan kaikki artikkelit, joissa käsiteltiin maahanmuuttajaoppilaita. Tarkastelin artikkeleja otsikon, tekstin ja terminologian perusteella. Tekstissä piti löytyä viittaus termiin

maahanmuuttaja tai monikulttuurisuus jossakin muodossa. Artikkelien tuli myös käsitellä peruskouluikäisiä maahanmuuttajaoppilaita.

5. ANALYYSIN TULOKSET

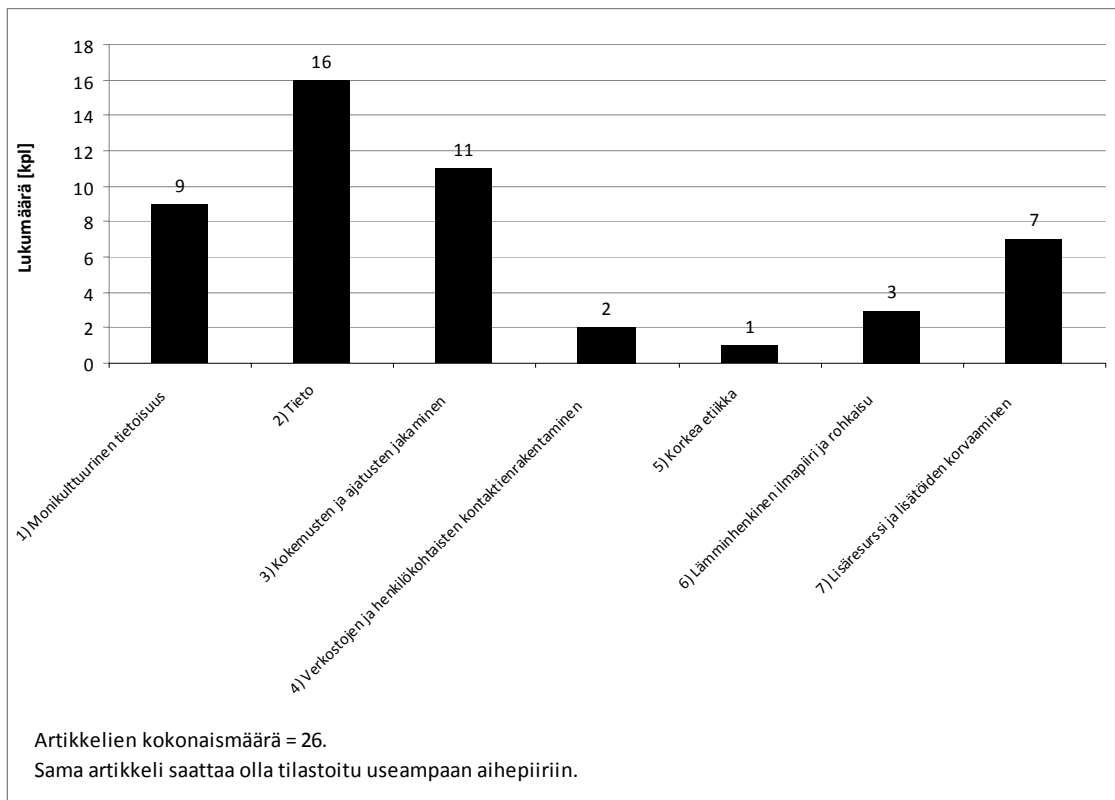
Käytyäni läpi vuosikertojen artikkelit muodostuivat Opettajalehden artikkelien pohjalta maahanmuuttajaohjaukseen liittyvät seuraavat kategoriat.

Opettajia askarruttavia aihealueita Opettajalehden aineistossa olivat maahanmuuttajaoppilaiden ohjauksessa:

- 1) monikulttuurinen tietoisuus,
- 2) tieto, erilaisista toimintamalleista ja -tavoista
- 3) kokemusten ja ajatusten jakaminen maahanmuuttajaoppilaista ja monikulttuurisuudesta
- 4) verkostojen ja henkilökohtaisten kontaktien rakentaminen, kollegat ja paikalliset yhteistyötahot mm. viranomaiset, oppilashuoltotyöryhmä
- 5) korkea etiikka,
- 6) lämminhenkinen ilmapiiri ja rohkaisu,
- 7) lisäresurssi ja lisätöiden korvaaminen.

Huomasin, että nämä edellä esittämäni monikulttuurisen ohjauksen peruslähtökohdat ovat hyvin pitkälti samat, mitä edellä tässä kirjoittamassani teoriaosuudessa ja tutkimuskirjallisuudessa esittelen. Jaottelun määritelmät ovat siis samat, jotka edellä tässä kehittämishankkeessani esittelen. Tämän takia en määrittele maahanmuuttajaoppilaiden ohjauksen kategorioita tässä enää tämän täsmällisemmin. Uutena lisänä tähän kategorisointiin tämän aineistoni perusteella tuli lisäresurssin ja lisätöiden korvaaminen. Kirjoittajat olivat huolissaan maahanmuuttajaoppilaiden tuomasta lisätyöstä, jota mahdollisesti voitaisiin teettää ilman lisäkorvausta. Toisaalta kirjoittajia huolestutti myös lisätöiden määrä. Kirjoittajat kaipasivat selkeitä pelisääntöjä maahanmuuttajaoppilaiden ohjaukseen ja siihen liittyvään lisätyöhön.

Tutkimuksen päätavoitteen saavuttamiseksi ei ollut niinkään tärkeää se, ovatko tutkimustulokset yleistettävissä kaikkiin Suomessa oleviin perusopetuksen opettajiin. Tavoitteenani oli saada kattava kuva siitä, mitä opettajalehtien artikkeleissa kirjoitettiin vuosina 2000–2007 maahanmuuttajien ohjauksesta. Seuraavaksi on kuvattu kuviossa maahanmuuttajien ohjausta käsittelevät aihepiirit. Tarkempi kategorisointi löytyy edelliseltä sivulta. Taulukossa olevat Opettajalehden artikkelien aihealueet ovat samat kuin edellisellä sivulla. Aihealueet on numeroitu 1-7.

Kuvio 2. Maahanmuuttajien ohjausta käsittelevät aihepiirit Opettajalehdessä vuosina 2000–2007.

Opettajalehteen kirjoittaneet ovat sitä mieltä, että opettajilla ei ole tarpeeksi tietoa maahanmuuttajaoppilaiden ohjauksesta. Erityisesti kaivattiin toimintamalleja maahanmuuttajaoppilaiden kohtaamiseen. He kaipaisivat enemmän tietotaitoa maahanmuuttajanuorten ohjaamiseen. Analyysi osoittaa, että Opettajalehti on näiden seitsemän vuoden ajan toiminut oivana kokemusten ja ajatusten jakamiskanavana.

Monet kirjoittajat olivat halunneet jakaa omat kokemuksensa toisten kollegoidensa kanssa. Opettajat välittivät toisilleen onnistumistarinoita maahanmuuttajaoppilaiden ohjauksesta. Opettajalehti toimi näissä kirjoituksissa tiedon välittäjänä muille opettajille. Kirjoittajia myös huolestutti maahanmuuttajaoppilaista tuleva lisätöiden määrä. Useissa kirjoituksissa nostettiin esille lisätöiden korvaamista koskevat asiat ja lisäresurssin saaminen opettajan avuksi. Maahanmuuttajaoppilaiden ohjaus koettiin haastavammaksi ja aikaa vievämmäksi kuin valtaväestön oppilaiden ohjaus. Kahdessa kirjoituksessa otettiin esille verkostojen tärkeys maahanmuuttajaoppilaiden ohjauksessa. Yhteistyö oman työpaikan sisällä koettiin tärkeäksi. Kollegoilta saatava positiivinen tuki oli opettajalle työn jaksamisen kannalta ensiarvoista. Hyvät yhteistyöverkostot auttoivat ohjaamaan oppilasta elämässä eteenpäin. Moniammatillinen yhteistyö kuraattorin, terveydenhoitajan ja muiden virkamiesten kanssa koettiin tarpeellisena kirjoittajien mielestä.

Yhdessä kirjoituksessa pohdittiin maahanmuuttajaoppilaiden ohjausta etiikan kannalta. Tärkeänä pidettiin myös oppilaiden rohkaisemista ja kannustamista. Toisaalta lämminhenkinen ilmapiiri edesauttaa maahanmuuttajaoppilaiden ja opettajien välille muodostuvaa ohjaussuhdetta. Huumorin merkitys ja positiivinen ajattelua korostivat muutamat kirjoittajat. Luottamuksellisen ohjaussuhteen luominen vie aikaa. Keskeiseksi huomioksi nousee se, että kaikki kirjoittavat ottivat kirjoituksissaan hyvin positiivisen

kannan maahanmuuttajaoppilaiden ohjaukseen. Koulutusta, tietoisuutta ja neuvontaa kaivattiin maahanmuuttajaoppilaiden ohjaukseen oppilaiden ohjaukseen.

Analyysin luotettavuuden kannalta tärkeää on määrittää opettajalehden artikkelien pohjalta muodostettujen kategorioiden aitous ja relevanssi. Artikkelien kategorisoinnin aitous tarkoittaa sitä, että kategorisointi on tehty artikkelien pohjalta. Artikkelien kategorisointi ilmentää sitä, mitä sen tuleekin ilmentää. Tutkimusaineiston ja kategorioiden relevanssi viittaa siihen, kuinka relevantteja saatu aineisto ja siitä muodostetut kategoriat ovat tutkimuksen teorian kannalta. Pyrkimyksenä oli nostaa artikkeleista esille oleellisia kategorioita, näkökulmia maahanmuuttajaoppilaiden ohjaukseen, ja syventää sitä tietämystä tutkimuskirjallisuuteen.

Analysoinnin suoritin itse. Tarkastelin artikkeleja useaan kertaan, jotta lopputulos olisi mahdollisimman luotettava. Minä ainoana henkilönä analysoin kaikki artikkelit. Tämä voidaan nähdä ongelmallisena tutkimuksen luotettavuuden kannalta. Useampi artikkelien analysoija parantaisi kehittämishankkeeni luotettavuutta. Yritin kuitenkin pohtia eri vaihtoehtoja usealta eri kannalta, jotta tutkimuksesta tulisi mahdollisimman luotettava.

6. KEHITTÄMISTARPEITA JA PÄÄTELMIÄ

Keskeisesti Opettajalehden kirjoitusten perusteella nousee tarkastelun kohteeksi opettajille suunnattu maahanmuuttajataustaisten oppilaiden ohjaukseen liittyvä koulutus. Kirjoittajat kokivat tarvitsevansa lisää tietoa maahanmuuttajaoppilaiden ohjauksesta koulussa. Toisaalta myös kaivattiin oman tietoisuuden lisäämistä maahanmuuttajaoppilasta. Koulutus ja tiedonsaanti koettiin hyvin tärkeäksi maahanmuuttajaoppilaiden ohjauksen onnistumisen kannalta. Olisi hyvä, jos jokaisella maahanmuuttajien kanssa työskentelevällä opettajalla olisi mahdollisuus osallistua opettajien maahanmuuttajien ohjaukseen liittyvään täydennyskoulutukseen. Koulutuksen tulisi tapahtua työajalla ja jokaisella tulisi olla yhtäläiset mahdollisuudet osallistua siihen. Opettajat velvoitettaisiin käymään aika ajoin opettajien täydennyskoulutuksissa. Tällä tavoin jokaisen opettajan ammattia harjoittavan opettajan ammattiosaaminen säilyisi hyvällä tasolla. Näissä koulutuksissa voitaisiin käydä läpi maahanmuuttajaohjaukseen liittyä asioita.

Yhteiskunta muuttuu koko ajan. Tämän takia myös maahanmuuttajaoppilaiden ohjauksen tulee muuttua, mikä tuo haasteita ohjauksen täydennyskoulutukselle. Oman työn muutoksen hallinnan tukeminen onkin yksi täydennyskoulutuksen keskeinen tehtävä. Opettajan on omassa työssään hallittava oma toimintaympäristönsä sekä kykyä oman ajattelunsa ja toimintansa jatkuvaan reflektointiin ja kehittämiseen. Esimiehen on myös taattava opettajalle riittävästi resursseja tähän oman itsensä kehittämistyön tekemiseen. Kyse on elinikäisestä oppimisesta. Oppilaiden ohjaustarpeet ovat laaja-alaistuneet ja moninaistuneet. Ohjaajan tulisi osata ottaa huomioon oppilaidensa oppimisvaikeudet, syrjäytymis-, päihde- ja käyttäytymisongelmat. Kaikesta ei tarvitse tietää kaikkea, mutta ohjaajan tulee osata neuvoa oppilasta löytämään apua ongelmiinsa. Opettajan työn laajuus ja hajanaisuus ovat merkittäviä ohjauksen haasteita.

Opettajalla tulee olla perusvalmiudet maahanmuuttajaoppilaiden ohjaukseen. Nämä perustaidot pitää olla kaikkien maahanmuuttajaoppilaita opettavien ja ohjaavien saatavilla. Täydennyskoulutusta tarvitaan aika-ajoin. Opettajakoulutus antaa perusvalmiudet toimia opettajana tietyssä aineessa tai luokka-asteella. Se antaa perusvalmiudet opettajana toimimiselle, mutta se ei yksin riitä. Opettajille tulee taata mahdollisuus osallistua riittävästi täydennyskoulutukseen. Kaikissa kouluissa ei ole kuitenkaan samanlaisia mahdollisuuksia osallistua täydennyskoulutukseen. Sijaisten palkkaukseen ei ole varattu riittävästi määrärahoja.

Vertaistuki on yksi tarpeellinen apukeino maahanmuuttajaoppilaiden ohjauksessa. Oman tietotaidon jakaminen muille tuntui olevan hyvin tärkeää maahanmuuttajaoppilaiden ohjauksessa. Omien hyvien kokemusten jakaminen tuo varmuutta myös toisille maahanmuuttajaoppilaiden kanssa työskenteleville opettajille. Jaetun asiantuntijuuden avulla kaikki voisivat jakaa omaa tietotaitoaan maahanmuuttajaoppilaiden ohjauksesta toisten opettajien kanssa. Yhteistyöverkoston avulla voimme jakaa omaa osaamistamme kollegoillemme.

Oman itsetuntemuksen kautta ja monikulttuurisen tietoisuuden kautta maahanmuuttajaoppilaiden ohjaaminen tapahtuu luontevammin. Oman arvomaailman tiedostaminen ja toisen ihmisten arvojen kunnioittaminen ovat osa opettajan työtä.

Maahanmuuttajaoppilaiden ohjauksesta ja mahdollisista lisätöistä tulisi myös saada lisäkorvaus.

7. LOPUKSI

Opettajat voivat oman toimintansa kautta edistää maahanmuuttajien ja kulttuuristen vähemmistöjen oman kulttuurisen identiteetin säilymistä. Toisaalta ohjaajat ovat myös edesauttamassa maahanmuuttajaoppilaan integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Tämän prosessin toteutuminen edellyttää opettajalta sekä ohjauskulttuuritaustan, että uuden kulttuuritaustan huomioon ottamista. On tärkeää, että maahanmuuttajaoppilaiden ohjausta kehitetään. Suomeen tulee yhä enemmän maahanmuuttajataustaisia oppilaita.

Maahanmuuttajaohjaus on kokonaisvaltaista ohjaustyötä. Jokainen kulttuuri on erilainen, ja jokainen maahanmuuttajaoppilas on yksilö. Kotouttamisvaiheessa oleva oppilas tarvitsee paljon tukea opinnoissaan ja vieraaseen maahan asettautumisessa. Koulumaailmaan sopeutuminen vie oppilaalta aikaa, mutta toisaalta myös opettajat tarvitsevat aikaa maahanmuuttajaoppilaiden ohjaamisessa. Opettajan omien arvojen ja maailmankatsomuksen tuntemus auttaa toisia ihmisiä ohjatessa. On hyvä tuntee omat ennakkoluulot ja oman itsensä rajallisuus. Mitä paremmin tiedostaa omat tavat toimia, sitä paremmin hän voi auttaa muita. Omien uskomusten ja asenteen merkitys on tärkeä tehtäessä maahanmuuttaja oppilaiden ohjausta. Toisaalta pitää olla riittävästi tietoa ja taitoa ohjata maahanmuuttajaoppilaita. Opettajat kaipaisivat erityisesti lisää tietoa maahanmuuttajista ja heidän ohjaamisestaan Opettajalehden artikkelien perusteella. Täydennyskoulutusta pidettiin tärkeänä osana opettajan ammattitaidon säilymiselle. Opettajan pitää olla ”ajanhermolla” ja tietää, mitä yhteiskunnassa tapahtuu. Maahanmuuttajien ja vähemmistöryhmien tarpeet ovat useasti niin moninaisia, että on tärkeää tehdä yhteistyötä muiden ammattiryhmien kanssa. Kukaan ei tiedä kaikkea. Lämminhenkisessä ilmapiirissä on mukava työskennellä. Kulttuurien välinen kohtaaminen ei saa tuntua kilpailutilanteelta. Kaikki opettajalehden artikkelien kirjoittajat suhtautuivat positiivisesti maahanmuuttajaoppilaiden ohjaukseen. Huolenaiheeksi nousivat maahanmuuttajaoppilaiden ohjauksesta tulevat lisätyöt. Opettajille tulisi varata tarpeeksi aikaa maahanmuuttajaoppilaiden ohjaamiseen ja mahdolliset lisätyöt tulisi korvata.

Omalta osaltaan Opettajalehti toimi opettajan omien kokemusten jakamiskanavana. Opettajat halusivat kertoa omista kokemuksistaan toisille kollegoilleen lehden välityksellä. Jokaiselle opettajalle pitäisi luoda täydennyskoulutuksen avulla valmiudet maahanmuuttajaoppilaiden ohjaukseen. Opettajilla tulisi olla mahdollisuus osallistua järjestettävään koulutukseen työajalla. Maahanmuuttajaoppilaiden ohjaus on pitkäjänteistä yhteistyötä, kokemusten jakamista ja yhteisten muutosprosessien läpikäymistä. Jokaista ihmistä tulee kunnioittaa ihmisenä ja auttaa elämässä eteenpäin.

LÄHTEET

- Karjalainen, Merja. 2006. Oppilaan- ja opinto-ohjauksen aikana luodut toimintamallit tai hyvät käytänteet. Teoksessa M. Karjalainen & H. Kasurinen. (toim.) Ohjauksen toimintakulttuurin muutos alueellisessa yhteistyössä. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto koulutuksen tutkimuslaitos, 81-109.
- Laaksonen, Annele. 2001. Kulttuurit kohtaavat. Turun normaalikoulun julkaisu 1/2001: Turun yliopisto, 5–8.
- Laaksonen, Annele. 2001a. Maahanmuuttajaopetuksen opetussuunnitelma. Teoksessa Laaksonen, A. (toim.) Kulttuurit kohtaavat. Turun normaalikoulun julkaisu 1/2001: Turun yliopisto, 5, 41–64.
- Lairio, Marjatta & Leino, Leila. 2007. Moninaisuutta arvostava ohjaus – Näkökulmia opinto-ohjaajan työhön ja koulutukseen. Teoksessa M. Taajamo & S. Puukari. (toim.) Monikulttuurisuus ja moniammatillisuus ohjaus- ja neuvontatyössä. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto koulutuksen tutkimuslaitos, 49–59.
- Lairio, Marjatta; Nissilä Pia, Puukari Sauli & Varis, Eija. 2001. Opinto-ohjaajat monikulttuurisuuden ja maahanmuuttajien tukijoina. Teoksessa M. Lairio & S. Puukari (toim.) Muutoksista mahdollisuuksiin. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto koulutuksen tutkimuslaitos, 131–162.
- Metsänen, Riitta. 2000. Monikulttuurinen ohjaus. Teoksessa J. Onnismaa, H. Pasanen & T. Spandar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 2. Porvoo, 180–195.
- Nieminen, Pasi. 2005. Oppilaitokset ja monikulttuurisuus. Teoksessa M. Kananen, (toim.) Kun elämä muuttuu. Maahanmuuttajan arkea Suomessa. Vantaa, 81–93.
- Opetusministeriö. 2004. Koulutus ja tutkimus 2003 – 2008 Kehittämissuunnitelma. Opetusministeriön julkaisuja 2004:6.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (POPS). 2004. Helsinki, Opetushallitus.
- Parkkinen, Juha & Puukari, Sauli. 2007. Erilaiset maailmankatsomukset monikulttuurisessa ohjauksessa – käsitteellinen malli ja sen soveltaminen ohjaukseen. Teoksessa M. Taajamo & S. Puukari. (toim.) Monikulttuurisuus ja moniammatillisuus ohjaus- ja neuvontatyössä. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto koulutuksen tutkimuslaitos, 23–36.
- Puukari, Sauli & Taajamo Matti. 2007. Kulttuurien kehitystehtävä monikulttuurisen ohjauksen lähtökohtien hahmottamisessa. Teoksessa M. Taajamo & S. Puukari. (toim.) Monikulttuurisuus ja moniammatillisuus ohjaus- ja neuvontatyössä. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto koulutuksen ja tutkimuksen laitos, 9–21.
- Simpanen, Tiina. 2001. Kohti monikulttuurista koulua. Helsinki; Helsingin kaupungin opetusvirasto.

Suomen vanhin aikakauslehti - opetusalan tietoa yli sata vuotta. (SVA) (Viitattu 27.4.2008).
<http://www.opettaja.fi/portal/page?_pageid=95,82039&_dad=portal&_schema=PORTAL>

Taajamo, Matti & Puukari, Sauli. 2007. Yhteistyöllä maahanmuuttajien työllistymiseen. Teoksessa M. Taajamo & S. Puukari. (toim.) Monikulttuurisuus ja moniammatillisuus ohjaus- ja neuvontatyössä. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto koulutuksen tutkimuslaitos, 113–136.

Vartiainen-Ora, Päivi. 2007. Erilaisuus sallittu. Helsinki, Petmo-hanke, 60–72.

LIITE 1

Monikulttuurisuutta käsittelevät artikkelit Opettajalehti vuosilta 2000–2007

- Ahola, Mia. Pysyvätkö opettajat kyydissä? Opettajalehti 48–49, 3.12.2006.
- Arvonen, Päivi. Kulttuuritulkki tuo työrauhan. Opettajalehti 37, 15.9.2006.
- Asunta, Tuula. Läksykerhosta puhtia monikulttuuriseen kasvatukseen. Opettajalehti 17, 29.4.2005.
- Eduskunta ruoti hallituksen koulupoliittista selontekoa. Opettajalehti 18, 5.5.2006. (Kirjoitettu ilman tekijän tietoja.)
- Karttunen, Reijo. Yhteistuumin rasismia vastaan. Opettajalehti 37, 14.9.2001.
- Kettunen, Iita. Opettaja ohjaa sopeutumaan. Opettajalehti 10, 11.3.2005.
- Koskelainen, Terhi. NOTE on yhteistyön asialla. Opettajalehti 34, 24.8.2001.
- Kuhmonen, Pirkko. Maassa maan tavalla. Opettajalehti 27–32, 2.7.2004.
- Kuokkanen, Katja. Rakkaudetta ei synny hyviä tuloksia. Opettajalehti 40, 4.10.2002.
- Laaksola, Hannu. Koulu tarvitsee mamu-agentteja. Opettajalehti 36, 7.9.2007.
- Laaksola, Hannu. Tasavallan presidentti Tarja Halonen: Maahanmuuttajille tukihenkilö kouluihin. Opettajalehti 12, 23.3.2001.
- Lammi-Ketoja, Ulla-Maija. Monikulttuurinen arki. Opettajalehti 51–52, 21.12.2001.
- Lehtonen Mikko. Monikulttuurisuus ja koulu. Opettajalehti 36, 5.9.2003.
- Maahanmuuttajille vaaditaan satoja opettajia lisää. Opettajalehti 25, 21.6.2007. (Kirjoitettu ilman tekijän tietoja.)
- Mamu-opot valmistuvat. Opettajalehti 20–21, 18.5.2007. (Kirjoitettu ilman tekijän tietoja.)
- Monikulttuurisuus haastaa opettajat. Opettajalehti 43–44, 27.10.2000. (Kirjoitettu ilman tekijän tietoja.)
- Ojala Ulla. Oman uskonnon opetus tasa-arvo- ja identiteettikysymys. Opettajalehti 40, 6.10.2006.
- Pouru, Aija. Kesäkoulu luo välittämisen ilmapiiriä. Opettajalehti 35, 1.9.2000.
- Rutonen, Matti. Maahanmuuttajaopetus kaipaa tukitoimia. Opettajalehti 15–16, 8.4.2004.
- Rutonen, Matti. Paikallistason neuvoteltava lisätöiden korvauksista. Opettajalehti 46, 17.11.2000.

Stenberg, Tuula. Innoissaan koulunkäynnistä. Opettajalehti 35, 1.9.2006.

Suomi opettajankoulutuksen mallioppilas. Opettajalehti 49–50, 3.12.2004. (Kirjoitettu ilman tekijän tietoja.)

Tikkanen, Tiina. Epämukavista työajoista täytyy maksaa. Opettajalehti 37, 14.9.2007.

Ängeslevä, Minna. Kohennusta vähemmistöjen opettajankoulutukseen. Opettajalehti 11, 17.3.2000.